

2. Vzdělání a vzdělávání

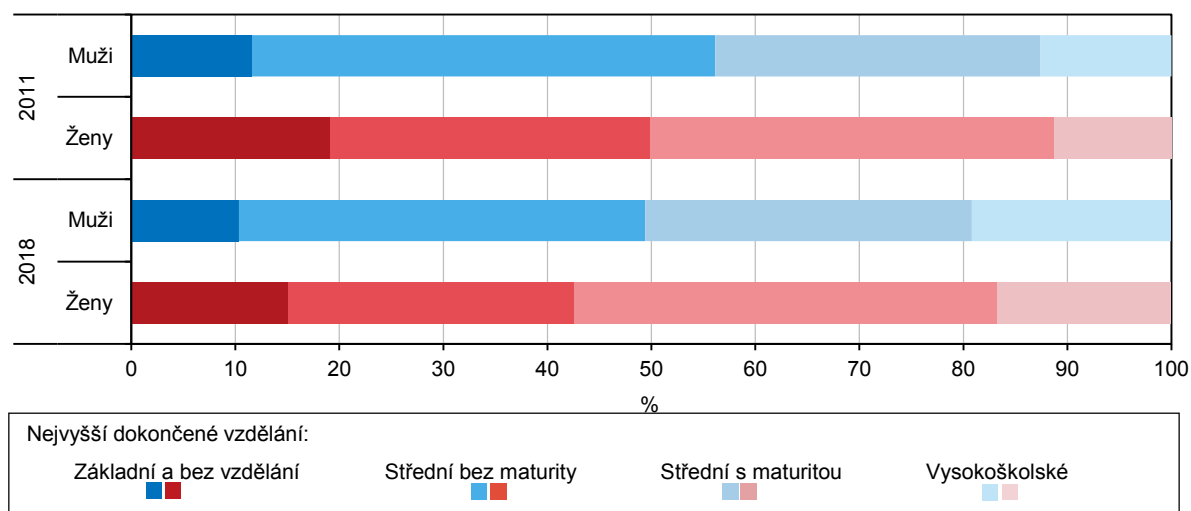
Vzdělání i vzdělávání obyvatelstva dlouhodobě odráží sociální a ekonomické změny v ČR, mělo by reagovat na dlouhodobý vývoj situace na trhu práce. Oblast vzdělávání je v gesci rezortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, jednotlivé úrovně a obory vzdělávací soustavy v ČR jsou koncipovány v souladu s mezinárodní standardní klasifikací vzdělávání (ISCED). Absolventi jsou zařazováni dle skupin oborů vzdělání Klasifikace kmenových oborů vzdělání (KKOV).

Vzdělanost podle nejvyššího stupně ukončeného vzdělání

Vzdělanost obyvatelstva staršího patnácti let podle nejvyššího dosaženého vzdělání mapuje až do úrovně krajů Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS). Z výsledků šetření je patrné, že vzdělanostní struktura obyvatelstva se od počátku tisíciletí mění, postupně se zvyšuje podíl obyvatel s vyššími úrovněmi vzdělání, klesá podíl obyvatel bez vzdělání a se základním vzděláním. Tento trend je patrný u mužů i u žen, liší se však podíly zastoupení jednotlivých úrovní nejvyššího dosaženého vzdělání podle pohlaví.

Graf 2.1 Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle pohlaví a vzdělání v Královéhradeckém kraji

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil

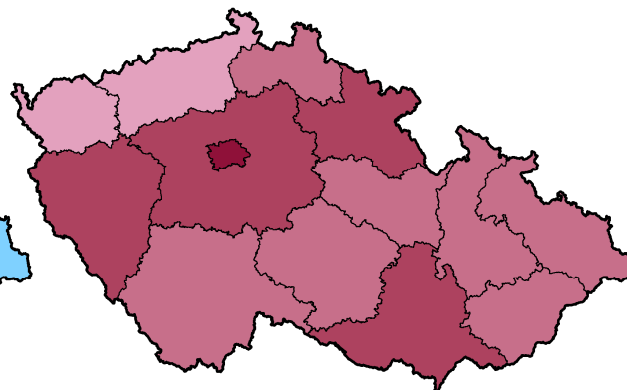
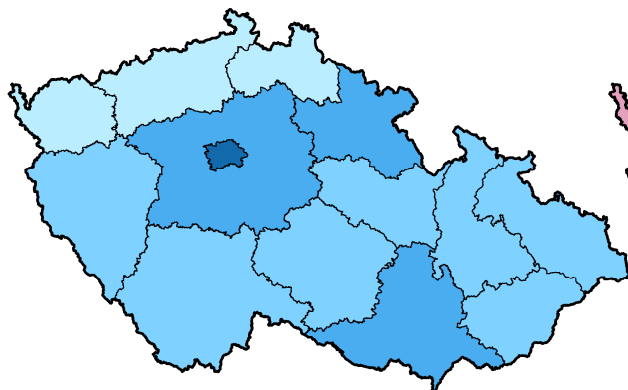

Podle výsledků VŠPS v roce 2018 v kraji dosáhlo nejvíce mužů (téměř 40 %) středoškolského vzdělání bez maturity, každý pátý muž měl vysokoškolské vzdělání, zatímco bez vzdělání nebo se základním vzděláním byla jedna desetina mužů. Mezi ženami převládalo středoškolské vzdělání s maturitou (40,7 %), vysokou školu absolvovalo téměř 17 % žen, pouze základní nebo žádné vzdělání bylo zjištěno u 15 % žen. U obou pohlaví byl nejvýraznější nárůst od roku 2001 zaznamenán u podílu vysokoškoláků (muži o 9,8 procentních bodů, ženy o 10,4 procentních bodů). K největšímu poklesu došlo od roku 2001 u podílu mužů se středním vzděláním bez maturity (o 8 procentních bodů), tento trend se v současnosti projevuje nedostatkem kvalifikovaných řemeslníků na trhu práce. Mezi ženami se nejvíce snížil podíl osob se základním vzděláním a bez vzdělání (o 12,6 procentních bodů).

Obyvatelstvo ve věku 15 a více let se vzděláním středoškolským s maturitou, vyšším odborným nebo vysokoškolským podle pohlaví a krajů v roce 2018

Muži

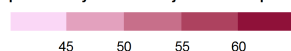
Ženy

podíl na obyvatelstvu stejného věku a pohlaví (%)

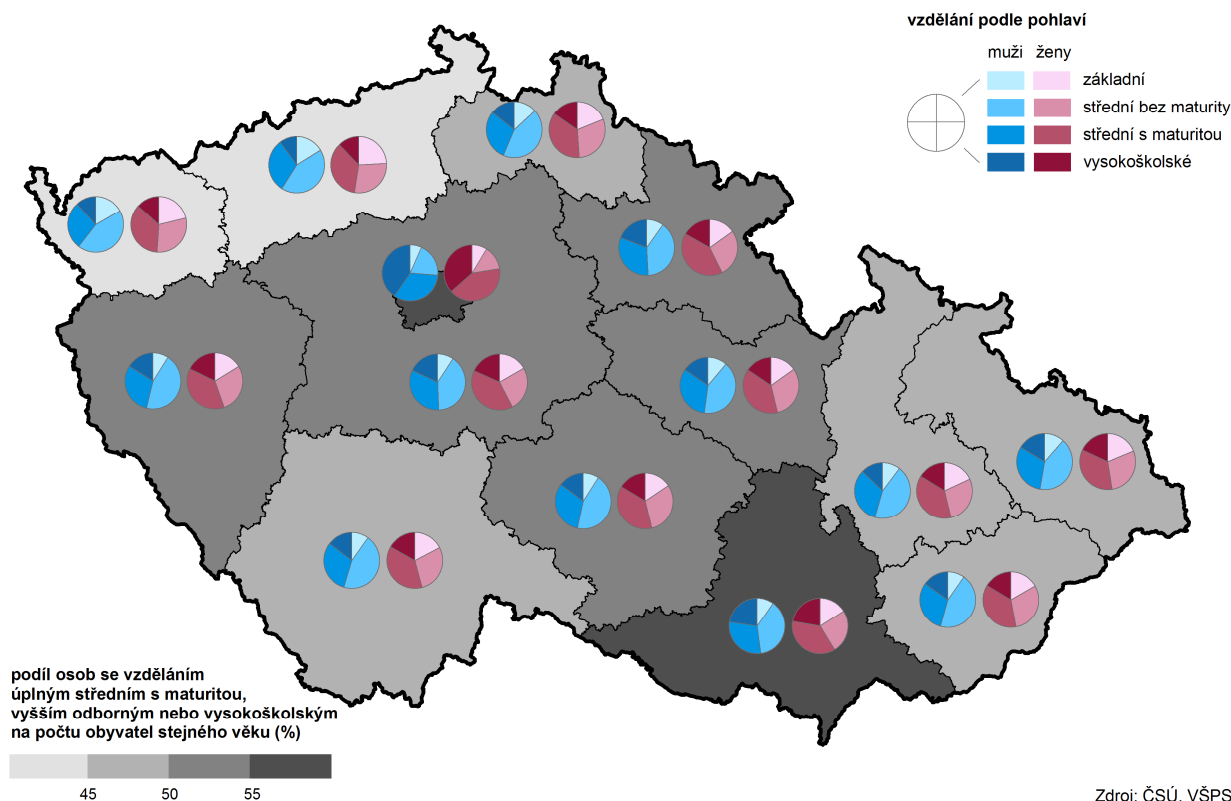
podíl na obyvatelstvu stejného věku a pohlaví (%)

Zdroj: ČSÚ, VŠPS

Při porovnání jednotlivých krajů České republiky jsou patrné regionální i genderové disparity, nejvyšší koncentrace osob s vysokoškolským vzděláním byla zaznamenána v Hl. m. Praze (1. místo u mužů i u žen), nejnižší podíl vysokoškoláků u obou pohlaví vykázal v roce 2018 Ústecký kraj (14. místo). Královéhradecký kraj měl třetí nejvyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných mužů a sedmý nejvyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných žen.

Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle pohlaví, vzdělání a krajů v roce 2018

Zdroj: ČSÚ, VŠPS

Srovnáním **podílů osob bez vzdělání nebo se základním vzděláním** se na prvním místě umístil Karlovarský kraj, který měl téměř 17 % mužů s nejnižším vzděláním a Ústecký kraj, kde měla pouze základní nebo žádné vzdělání každá čtvrtá žena. Královéhradecký kraj zaujal podílem mužů s nejnižším vzděláním prostřední sedmé místo, podíl žen s ukončeným či neukončeným základním vzděláním byl mezi ostatními kraji druhý nejnižší. V porovnání s průměrnou hodnotou za ČR byl krajský podíl mužů i žen s nejnižší úrovní vzdělání pod republikovým průměrem.

Mateřské, základní a střední školy

Mateřské školy navštěvovalo ve školním roce 2018/2019 více než 19 tisíc dětí. Počty dětí v mateřských školách kopírují demografický vývoj v kraji, po výrazném nárůstu v letech 2009 až 2012 jejich počet několik let stagnoval, od roku 2015 spíše klesá. Vzhledem k příznivé demografické situaci v kraji lze očekávat v příštích letech mírný nárůst. Podíl dívek v mateřských školách je dlouhodobě mírně nižší než podíl chlapců, v letech 2009 až 2018 se pohyboval v intervalu 47,2 % v roce 2015 až po 48,4 % v roce 2018. Tyto hodnoty odpovídají dlouhodobému demografickému vývoji, podíly dívek na narozených celkem se v posledních deseti letech pohybovaly v rozmezí 47,9 % v roce 2011 až 49,5 % v letech 2009 a 2018.

Pedagogy v mateřských školách jsou až na výjimky dlouhodobě ženy, jejich podíl na učitelích v mateřských školách celkem se pohyboval nad 99 %, v jednotlivých letech se lišil v řádu jedné desetiny procentního bodu. Téměř stoprocentní podíl žen na učitelích mateřských škol celkem je patrný ve všech krajích, pod hranici 99 % se v mezikrajském srovnání dostalo pouze Hl. m. Praha s podílem 98,7 %, v Libereckém kraji činil podíl učitelek 99,8 %. Královéhradecký kraj se s podílem učitelek 99,5 % dostal na osmé místo, hodnota v kraji tak o 0,1 procentního bodu překročila republikový průměr.

Tab. 2.1 Základní školy

Pramen: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19
Žáci celkem	43 494	44 065	44 898	46 045	47 126	48 324	48 917	49 569
z toho dívky (%)	47,8	48,0	48,2	48,4	48,5	48,4	48,3	48,2
Žáci, kteří ukončili povinnou školní docházku na ZŠ	4 374	4 331	4 463	4 390	4 350	4 402	4 336	.
z toho dívky (%)	46,6	46,6	47,1	47,5	48,2	47,6	48,6	.
Žáci, kteří přešli do středních škol ¹⁾	482	471	464	522	541	510	491	.
z toho dívky (%)	52,9	52,0	50,0	52,7	53,8	56,3	56,2	.
Učitelé²⁾	3 258	3 256	3 256	3 304	3 347	3 403	3 461	3 512
z toho ženy (%)	83,3	83,1	83,4	83,3	83,2	83,5	83,4	83,1

¹⁾ v plnění povinné školní docházky pokračují v nižších ročnících oborů víceletých gymnázií a oboru tanec 8letých konzervatoří

²⁾ přepočtení na plně zaměstnané

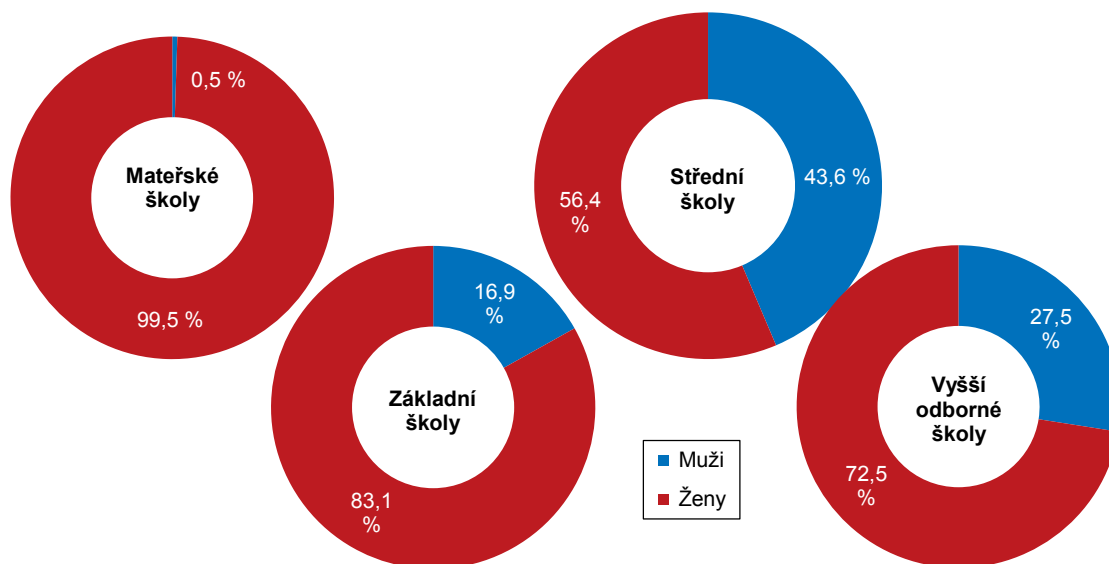
Základní školy v kraji navštěvovalo ve školním roce 2018/2019 více než 49 tisíc žáků, jejich počet v posledních letech stoupá důsledkem "Baby boomu" v letech 2007 až 2009. Podíl dívek na žácích celkem se dlouhodobě pohybuje kolem 48 %, stejně jako u dětí v mateřských školách je odrazem dlouhodobého demografického vývoje. Každým rokem ukončí v kraji povinnou školní docházku na základních školách více než 4 tisíce dětí. Podíl dívek, které ukončují povinnou školní docházku na základní škole, je zpravidla o několik desetin procentního bodu nižší než celkový podíl dívek (výjimkou je školní rok 2017/2018), neboť dívky odcházejí častěji na víceletá gymnázia. Podíl dívek na přecházejících žácích celkem je nadpoloviční, v posledních dvou sledovaných letech se pohyboval kolem 56 %.

Vzdělávání dětí v základních školách je opět dlouhodobě doménou žen, přesto je jejich podíl na celkovém počtu učitelů nižší než v mateřských školách. Na základních školách v kraji v roce 2018 učilo více než 3,5 tisíce pedagogů, přičemž 8 z 10 vyučujících bylo ženského pohlaví (83,1 %). V posledních deseti letech nebyl zaznamenán výraznější trend stoupajícího zájmu mužů o profesi učitele na základní škole, podíl žen na počtu učitelů celkem se meziročně lišil pouze o desetiny procentních bodů. Tato situace je obdobná ve všech

krajích, podíl žen na celkovém počtu učitelů základních škol v České republice dosáhl v roce 2018 hodnoty 84,5 %, krajská hodnota byla o 1,4 procentního bodu nižší, tzn., že v kraji učilo na základních školách více mužů, než činil republikový průměr. V porovnání s ostatními kraji byl podíl mužů mezi učiteli ZŠ druhý nejvyšší v ČR. Nejvyšší podíl žen mezi učiteli základních škol byl zaznamenán ve Středočeském kraji (86,7 %), nejnižší podíl byl naopak vykázán v Kraji Vysočina (82,9 %).

Graf 2.2 Učitelé podle pohlaví a druhu školy v Královéhradeckém kraji ve školním roce 2018/19

Pramen: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Na středních školách studovalo ve školním roce 2018/2019 v Královéhradeckém kraji 22,5 tisíce studentů, z toho 48,5 % dívek. Počty studentů středních škol vzhledem k demografickému vývoji na počátku tisíciletí klesají, nárůst lze očekávat až za několik let, kdy do středních škol začnou přecházet demograficky silné ročníky z let 2007 až 2009.

Tab. 2.2 Střední školy

Pramen: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19
Žáci celkem	28 038	26 370	25 044	24 615	23 881	23 652	23 184	22 522
z toho dívky (%)	48,1	48,0	47,9	48,0	47,9	48,0	48,1	48,5
Podíl dívek na počtu žáků podle druhu vzdělávání (%)								
střední vzdělávání	33,3	32,5	30,1	28,4	30,6	37,0	42,7	43,6
střední vzdělávání s výučním listem ¹⁾	32,5	32,5	31,7	31,6	31,8	31,8	31,8	32,2
střední vzdělávání s maturitní zkouškou (všeobecné)	59,1	57,7	57,3	56,9	56,5	56,6	57,0	57,2
střední vzdělávání s maturitní zkouškou (odborné) ¹⁾	50,5	50,8	51,2	51,7	51,3	51,0	50,6	50,9
nástavbové studium	40,5	43,9	42,0	41,9	42,8	42,0	41,2	39,2
Absolventi	6 328	6 063	5 069	5 138	4 548	4 536	4 600	.
z toho dívky (%)	47,6	47,9	47,7	47,5	46,9	47,3	46,5	.
Učitelé²⁾	2 508	2 407	2 330	2 268	2 218	2 171	2 154	2 125
z toho ženy (%)	55,7	55,9	55,8	56,1	56,3	56,4	56,4	56,4

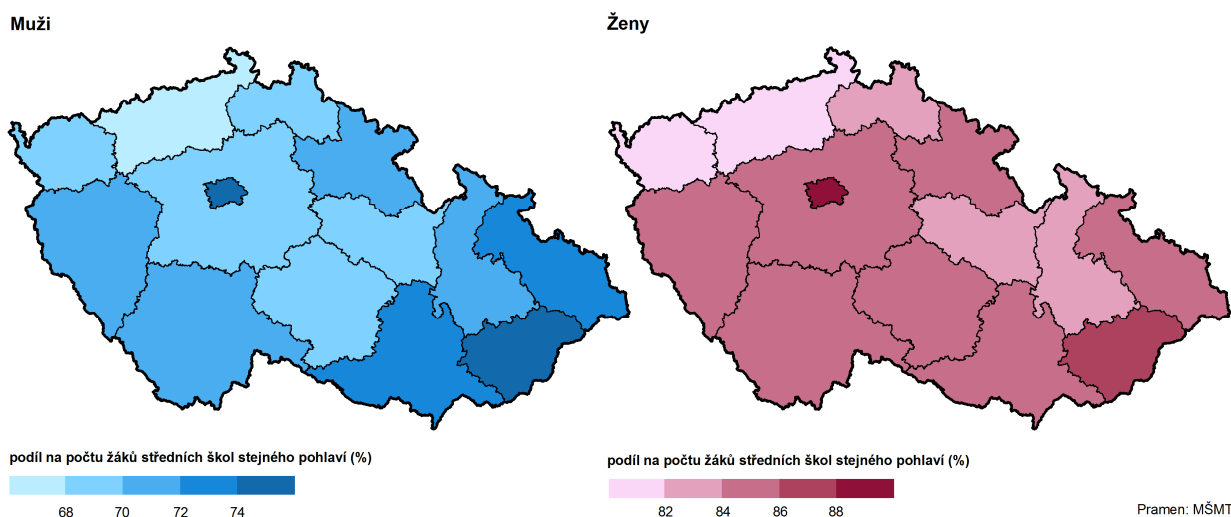
¹⁾ včetně zkráceného studia

²⁾ přepočtení na plně zaměstnané

V oborech gymnázií studovalo celkem 6,6 tisíce studentů, **v oborech odborného vzdělávání** 15,3 tisíce studentů a v **nástavbovém studiu** 604 studentů. Podíly dívek a chlapců se výrazně lišily podle jednotlivých druhů středního vzdělávání. V **oborech středního vzdělávání** (bez výučního listu) byl v roce 2018 podíl chlapců 56%, ve středním vzdělávání s výučním listem dosáhl podíl chlapců dvou třetin všech studentů. Dívky převažovaly ve středním vzdělávání s maturitní zkouškou všeobecném (57,2 %), ve středním vzdělávání s maturitní zkouškou odborném byly podíly chlapců a dívek téměř vyrovnané. V **nástavbovém studiu** převažovali opět chlapci (60,8 %).

Z mezikrajského srovnání podílů dívek na počtech studentů celkem podle oborů středního vzdělávání jsou patrné regionální odlišnosti. Podíl dívek studujících gymnázia (57,2 %) zařadil kraj na desáté místo, nejmenší zájem dívek o obory gymnázií byl zaznamenán v Hl. m. Praze (54,3 %), naopak nejvyšší podíl dívek na gymnáziích byl evidován ve Zlínském kraji (61,3 %). Podíl dívek na středních odborných školách byl v kraji 45,1%, což byl třetí nejnižší podíl mezi ostatními kraji, ve Zlínském kraji byl podíl studentek na středních odborných školách pouze 43,9 %, zatímco v Karlovarském kraji dosáhl podíl studentek 48,8 %. Nízký zájem studentek o nabízené obory **nástavbového studia** (39,2 % všech studujících) odsunul náš kraj až na předposlední příčku, ještě nižší podíl dívek v **nástavbovém studiu** vykázal pouze Pardubický kraj (36,4 %). Prvenství v podílu dívek na oborech **nástavbového studia** drží opět Karlovarský kraj, kde byl podíl dívek nadpoloviční (56 %).

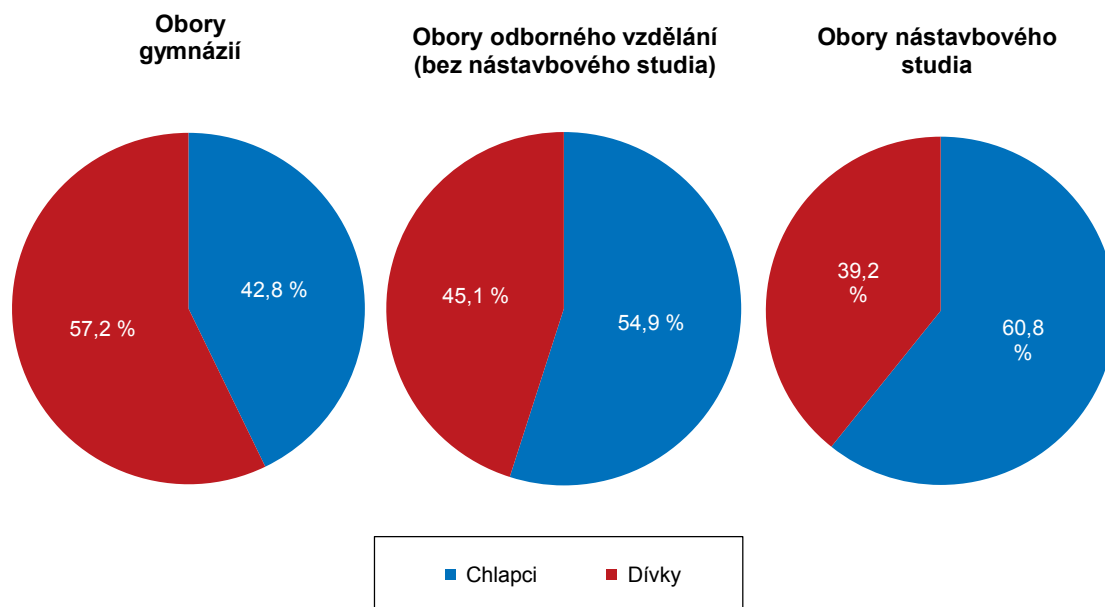
Žáci středních škol studující obory zakončené maturitní zkouškou podle pohlaví a krajů ve školním roce 2018/2019

Ve školním roce 2017/2018 úspěšně ukončilo studium střední školy 4 600 studentů, z toho 46,5 % dívek. Pokles počtu absolventů byl v posledních sedmi letech výraznější než pokles studentů středních škol celkem, v porovnání se školním rokem 2011/2012 se počet absolventů snížil o více než čtvrtinu, zatímco počet žáků celkem klesl ve sledovaném období o 17,3 %. Podíl absolventek byl v letech 2011 až 2017 vždy o několik desetín procentního bodu nižší, než podíl dívek na studentech celkem, v roce 2017/2018 byl rozdíl nejvyšší, dosáhl 1,6 procentního bodu.

Graf 2.3 Žáci středních škol podle pohlaví a oboru vzdělání v Královéhradeckém kraji ve školním roce 2018/19

Pramen: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Vyšší odborné a vysoké školy

Na devíti vyšších odborných školách (VOŠ) v kraji studovalo ve školním roce 2018/2019 celkem 578 studentů, jejich počet se v dlouhodobém pohledu meziročně snižuje, v porovnání s rokem 2001 byl počet studentů téměř poloviční. Zároveň dlouhodobě stoupá podíl žen na počtu studentů celkem, v letech 2016 až 2017 tvořily ženy téměř tři čtvrtiny studentů. V roce 2017/2018 absolvovalo VOŠ 186 studentů, což je o jednu čtvrtinu méně, než v roce 2011. Mezi absolventy byla necelá jedna čtvrtina mužů a více než tři čtvrtiny žen. Při porovnání zastoupení pohlaví absolventů podle vybraných skupin oborů vzdělání v letech 2011 až 2016 je patrné, že ženy dominují ve zdravotnických oborech, podíl absolventů mužů v těchto oborech nedosahuje ani 10 %, ženy převažují i v oborech ekonomických, gastronomii, turismu i právních a veřejnoprávních činnostech, kde se počet absolventek pohyboval nejčastěji mezi 70 a 80 %. Doménou mužů jsou strojírenské obory, podíl žen mezi absolventy strojírenských VOŠ byl minimální, v některých letech i nulový.

Tab. 2.3 Vyšší odborné školy

Pramen: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19
Studenti celkem	965	968	979	940	825	739	679	578
z toho ženy (%)	67,0	67,1	69,5	68,7	72,6	73,5	73,9	71,1
Absolventi	249	249	269	223	251	224	186	
z toho ženy (%)	70,7	67,5	70,6	71,3	75,3	68,3	76,3	.
Podíl žen na absolventech vybraných skupin oborů vzdělání KKO (%)								
23 strojírenství a strojírenská výroba	2,9	0,0	3,2	0,0	6,5	0,0	.	.
53 zdravotnictví	98,7	98,3	97,0	96,4	86,7	91,9	.	.
63 ekonomika a administrativa	81,0	76,9	70,2	85,0	92,5	76,2	.	.
65 gastronomie, hotelnictví a turismus	100,0	63,0	83,3	89,5	88,2	71,4	.	.
68 právo, právní a veřejnoprávní činnost	65,9	77,8	81,3	59,4	87,5	73,5	.	.
Učitelé¹⁾	76	76	73	68	67	61	58	56
z toho ženy (%)	66,5	67,9	65,8	67,9	69,7	73,3	72,6	72,5

¹⁾ přepočtení na plně zaměstnané

V mezikrajském srovnání jsou patrné výrazné rozdíly v zastoupení mužů a žen na VOŠ, které jsou dané skladbou oborů na VOŠ v jednotlivých regionech. Královéhradecký kraj s podílem dívek 71,1 % zaujal mezi ostatními kraji 9. místo, nejnižší podíl dívek mezi studenty VOŠ vykázal Jihočeský kraj (14. místo), podíl dívek byl v tomto kraji jako jediném v ČR méně než poloviční. Nejvyšší zájem žen o studium na VOŠ byl vzhledem k nabídce oborů evidován v Pardubickém kraji, podíl žen na celkovém počtu studentů činil 85 %.

Na vyšších odborných školách v kraji učilo 56 pedagogů, tři čtvrtiny z nich byly ženy. V celé ČR činil podíl žen na vyučujících VOŠ celkem 66 %, krajský podíl byl o 6,5 procentního bodu vyšší. Podíl žen vyučujících na VOŠ se mezi ostatními kraji pohyboval v intervalu 51,8 % (Zlínský kraj) až 77,8 % (Jihomoravský kraj).

K 31. 12. 2018 studovalo na veřejných i soukromých vysokých školách necelých 13 tisíc studentů se státním občanstvím ČR a trvalým bydlištěm v kraji, ženy se na celkovém počtu studentů podílely 56 %. Na celkovém počtu studentů vysokých škol v ČR se studenti s bydlištěm v Královéhradeckém kraji podíleli 5 %. Tři čtvrtiny studentů byly evidovány v prezenční formě studia, jedna čtvrtina ve formě distanční a kombinované, podíl žen byl v obou formách studia nadpoloviční. Šest z deseti studentů bylo v bakalářském studijním programu, více než jedna třetina studentů byla v magisterském nebo magisterském navazujícím studijním programu, necelých 6 % studentů bylo v doktorském studijním programu. Ve všech studijních programech s výjimkou doktorského převládaly ženy, nejvíce v magisterském studijním programu, kde byl jejich podíl více než dvoutřetinový.

Tab. 2.4 Veřejné a soukromé vysoké školy – studenti a absolventi státního občanství ČR¹⁾

Pramen: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Studenti se státním občanstvím ČR	18 330	17 921	17 287	16 076	14 903	13 935	13 373	12 970
v tom podle typu studijního programu								
bakalářský	11 468	11 122	10 777	9 740	8 833	8 045	7 786	7 683
magisterský	1 940	1 663	1 445	1 415	1 433	1 390	1 392	1 406
magisterský navazující	4 126	4 326	4 219	4 070	3 806	3 725	3 452	3 229
doktorský	1 018	996	1 000	985	942	899	848	765
v tom podle formy studia								
prezenční	13 723	13 523	13 204	12 378	11 591	10 654	10 254	9 964
distanční a kombinované	4 806	4 584	4 257	3 835	3 423	3 392	3 227	3 107
Absolventi se státním občanstvím ČR	4 337	4 382	4 399	4 194	3 935	3 675	3 298	3 144
	z toho ženy (%)							
Studentky se státním občanstvím ČR	55,4	56,3	56,2	56,3	56,0	56,1	55,9	56,0
v tom podle typu studijního programu								
bakalářský	54,5	55,5	55,7	56,3	55,4	54,8	54,7	54,9
magisterský	62,6	63,4	64,4	65,5	66,3	67,1	66,9	67,4
magisterský navazující	58,1	59,3	58,4	56,8	57,5	58,1	57,3	56,3
doktorský	42,9	42,2	43,1	43,2	41,5	43,4	43,3	44,2
v tom podle formy studia								
prezenční	54,8	55,5	55,5	55,5	55,6	55,7	55,3	55,1
distanční a kombinované	57,7	59,4	59,0	59,3	58,1	57,6	58,1	58,9
Absolventky se státním občanstvím ČR	61,6	59,7	61,9	60,5	61,2	60,1	60,8	59,2

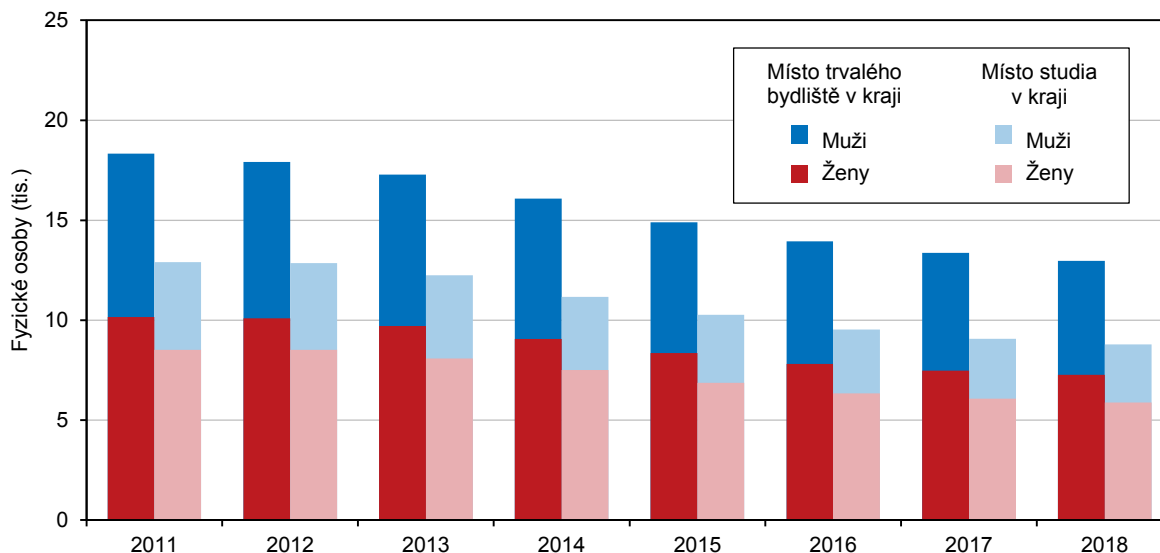
¹⁾ s místem trvalého bydliště v kraji; ve fyzických osobách, tj. každý je uveden jen jednou, celkový počet tak nemusí souhlasit se součty za jednotlivé typy studijních programů nebo formy studia

Z hlediska dlouhodobého vývoje lze konstatovat, že počet studentů vysokých škol s bydlištěm v kraji dlouhodobě klesá, od roku 2011 se jejich počet snížil o téměř 30 %, výrazněji v distanční a kombinované formě, kde byl zaznamenán pokles o více než jednu třetinu. Při porovnání jednotlivých typů studijních programů se nejvíce snížil počet studentů v bakalářském studijním programu (o jednu třetinu), nejméně pak v programu doktorském (o jednu čtvrtinu). Z genderového pohledu je patrné, že podíl žen se v dlouhodobé časové řadě výrazně nemění, pohybuje se kolem 55 % v prezenční formě studia, v distanční a kombinované

formě má dokonce mírně stoupající tendenci. Podle typu studijního programu mírně stoupá v posledních letech podíl žen studujících magisterské obory a doktorské studijní programy.

Graf 2.4 Studenti veřejných a soukromých vysokých škol se státním občanstvím ČR podle pohlaví – Královéhradecký kraj

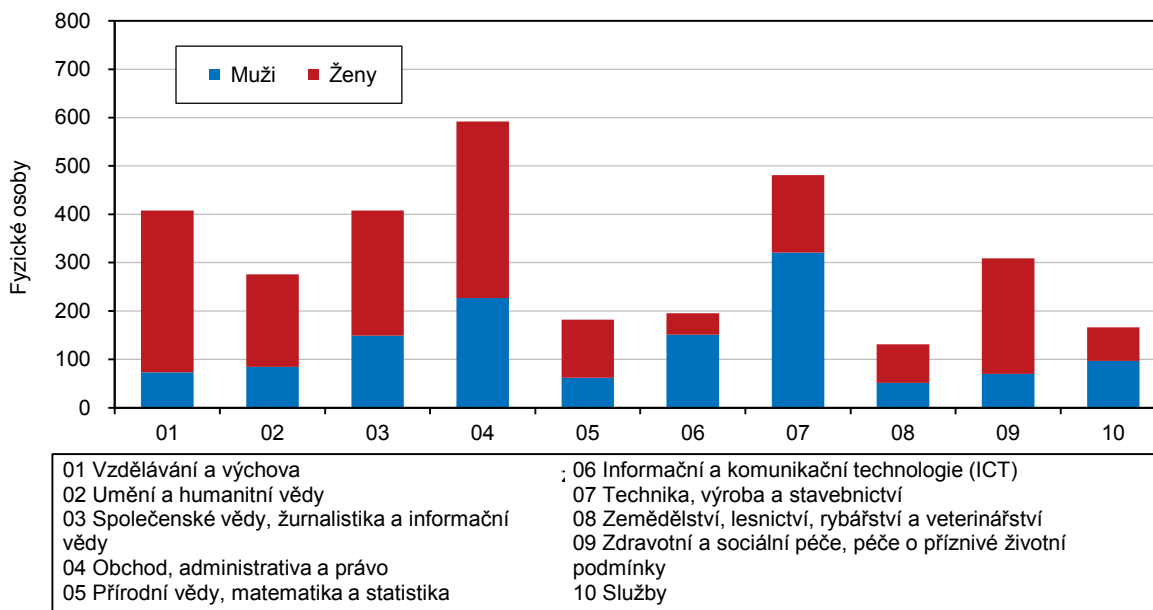
Pramen: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Přestože počet studentů vysokých škol s bydlištěm v kraji klesá už od roku 2012, na počtu absolventů se tento pokles začal projevovat až od roku 2014. Do roku 2014 počty absolventů stoupaly, současných 3,1 tisíce absolventů odpovídá zhruba počtu z roku 2008. Podíl žen na počtu absolventů v roce 2018 dosáhl 59,2 %, což je od roku 2011 minimum, dlouhodobě se podíl absolventek pohybuje mírně mezi 60 a 61 %.

Graf 2.5 Absolventi se státním občanstvím ČR veřejných a soukromých vysokých škol podle pohlaví a oborů vzdělání s trvalým bydlištěm v Královéhradeckém kraji v roce 2018

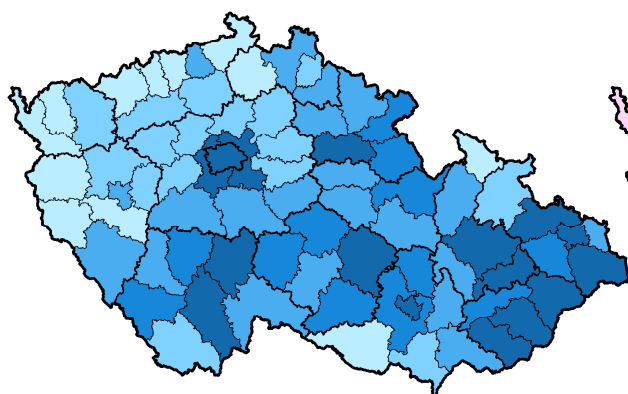
Pramen: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

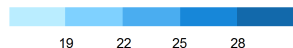
Při porovnání podílů mužů a žen studujících vysoké školy s trvalým bydlištěm v kraji s průměrnými hodnotami za ČR je patrné, že krajský podíl žen studujících vysoké školy byl 0,1 procentního bodu nad republikovým průměrem. Nad průměrnou republikovou hodnotou byl i podíl žen studujících magisterské studijní programy (včetně navazujících), naopak mírně pod průměrem ČR byl podíl žen v bakalářských a doktorských studijních programech. V porovnání s ostatními kraji byl podíl žen v jednotlivých studijních programech spíše nižší, (12. místo, resp. 13. místo). V rámci meziokresního srovnání byl nejvyšší podíl žen na studujících vysokých škol celkem zaznamenán v okrese Jičín (57,9 %), nejnižší v okrese Hradec Králové (54,9 %).

Studenti veřejných a soukromých vysokých škol se státním občanstvím ČR podle pohlaví a okresu trvalého bydliště k 31. 12. 2018

Muži

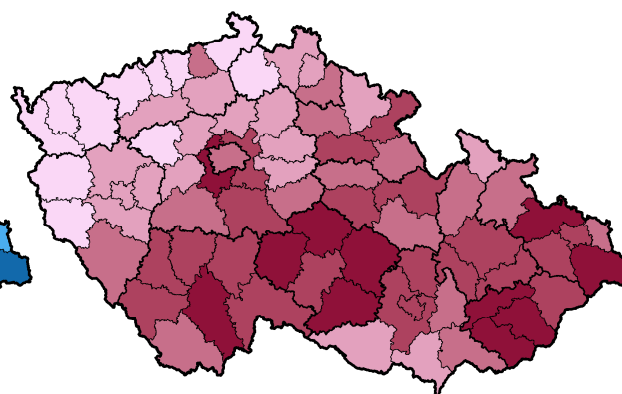

na 1 000 obyvatel stejného pohlaví a věku 18 a více let

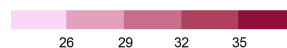

19 22 25 28

Ženy

na 1 000 obyvatel stejného pohlaví a věku 18 a více let

26 29 32 35

Pramen: MŠMT